

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ**

**Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего
образования «Крымский федеральный университет имени В.И. Вернадского»**

ИНСТИТУТ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И МЕНЕДЖМЕНТА (филиал)

З.А. Дубинец

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ К
САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ СТУДЕНТОВ
ПО ДИСЦИПЛИНЕ «СЛАВЯНСКИЙ
(ПОЛЬСКИЙ) ЯЗЫК»**

**(для обучающихся направления подготовки
45.03.01 Филология)**

Армянск, 2019

УДК 811.162.1

ББК 81.2 Пол-9

Методические рекомендации к самостоятельной работе студентов по дисциплине «Славянский (польский) язык» (для обучающихся направления подготовки 45.03.01 «Филология»). – Армянск, 2019. – 24 с.

Составитель Дубинец З.А., канд. филол. наук, доцент кафедры гуманитарных наук.

В методических рекомендациях представлены основные требования к освоению обучающимися дисциплины «Славянский (польский) язык», типовые задания к самостоятельной работе и образцы их выполнения.

Рассмотрены и утверждены на заседании кафедры гуманитарных наук
Протокол от «28» августа 2019 г. № 7

Согласовано с учебно-методической комиссией Института педагогического образования и менеджмента (филиал) ФГАОУ ВО «КФУ им.В. И. Вернадского» в г. Армянске
Протокол от 06.09.2019 № 2

© Дубинец З.А., 2019

© Институт педагогического образования и менеджмента (филиал) ФГАОУ ВО «КФУ им. В. И. Вернадского» в г. Армянске, 2019 г.

СОДЕРЖАНИЕ

Пояснительная записка.....	4
Перечень знаний, умений и навыков по дисциплине «Славянский (польский) язык»	5
Рекомендации к организации самостоятельной работы обучающихся по дисциплине «Славянский (польский) язык».....	10
Средства организации самостоятельной работы	17
Приложение 1. Тексты для домашнего чтения.....	19

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

«Славянский (польский) язык» относится к обязательной части программы бакалавриата согласно Образовательному стандарту высшего образования ФГАОУ ВО «КФУ им. В.И. Вернадского» по направлению подготовки 45.03.01 Филология и входит в обязательный минимум дисциплин классического филологического образования.

Цель изучения дисциплины: теоретическое и практическое рассмотрение польского языка, формирование активного и пассивного словарного запаса студентов, обучение основным видам речевой деятельности (аудирование, чтение, письмо, перевод).

Дисциплина изучается на 4 курсе в 7 семестре студентами дневной формы обучения и на 4 курсе в 8 семестре студентами заочной формы обучения.

Усвоение материала курса осуществляется в процессе аудиторной и самостоятельной работы обучающихся.

Самостоятельная работа – вид занятий, в ходе которых обучающийся приобретает и совершенствует свои знания, руководствуясь методической литературой или специальными указаниями преподавателя. Т.е. это и подготовка к практическим занятиям, и изучение отдельных вопросов и тем, которые не рассматривались на лекциях.

Выполнение заданий к самостоятельной работе способствует освоению обучающимися лексического и грамматического минимумов по дисциплине, формированию умений и навыков аудирования, устной и письменной монологической и диалогической речи.

Методические рекомендации помогут студентам правильно организовать самостоятельную работу с учебным материалом по дисциплине «Славянский (польский) язык».

ПЕРЕЧЕНЬ ЗНАНИЙ, УМЕНИЙ И НАВЫКОВ ПО ДИСЦИПЛИНЕ «СЛАВЯНСКИЙ (ПОЛЬСКИЙ) ЯЗЫК».

Планируемые результаты обучения по дисциплине, соотнесенные с планируемыми результатами освоения ОПОП ВО

Коды компетенции(й)	Результаты освоения основной образовательной программы (компетенция или содержание достигнутого уровня освоения компетенции)	Результаты обучения
ОПК-2	Способен демонстрировать знание основных положений и концепций в области общего языкознания, теории и истории основного изучаемого языка (языков), теории коммуникации	Знать: историю возникновения и развития польского языка; особенности фонетической, лексической и грамматической систем польского языка. Уметь: читать и переводить тексты среднего уровня сложности; беседовать на темы, определенные программой курса. Владеть: определенным объемом лексического материала; нормами современной польской орфоэпии, орфографии и грамматики; техникой перевода

Изучение дисциплины предполагает освоение обучающимися трех разделов (Введение, Фонетика и лексика, Грамматика польского языка) или блоков – вводного, теоретического и коммуникативного. Изучение каждого расширяет лингвистический кругозор обучающихся, способствует формированию у студентов определенных умений и навыков.

1. Вводный блок

Цель изучения: понимание на слух краткой и простой устной информации, воспроизведение кратких высказываний (в рамках простого предложения).

Содержание

1. Знакомство, представление самих себя и других лиц (*Jestem wasza nauczycielka języka polskiego. Nazywam się...; Jestem Ania, a ty?*).

2. Указывание и называние лиц и предметов в аудитории, комнате (*To jest nasz kolega; to jest tablica*).

3. Формулировка простых вопросов и кратких ответов (*– Kto to jest? – To jest Paweł; – Co to jest? – To jest książka; – Gdzie jest ..? Tutaj, tam;*

4. Понимание инструкций и вопросов преподавателя, реагирование на них (*Proszę otworzyć książkę; Proszę pokazać swój zeszyt*).

5. Основной речевой этикет, вежливые формы обращения. (*Dzień dobry. Do widzenia. Proszę. Dziękuję*).

6. Интонация повествовательного и вопросительного предложений.

II. Теоретический блок

Цель изучения: *формирование системы знаний о фонетических, графических и грамматических особенностях польского языка; умений и навыков понимать устную речь, писать, читать, говорить на польском языке.*

Содержание

Графика. Латинское происхождение польского алфавита; специфические польские буквы (диграфы, буквы с диакритическими знаками).

Фонетика и фонология. Общая характеристика фонологической системы польского языка, сопоставление с русской. Произношение гласных звуков, отличия между польскими и русскими (отсутствие в польском языке редукации гласных). Носовые гласные, их произношение в зависимости от позиции в слове. Произношение согласных звуков в сопоставлении с русскими, с учетом мягких и смягченных согласных (*ć, c', dź, dz', s', ś, ź, z', l'*), а также твердых (*cz, dz, dż, szcz, ł, l*). Упрощение групп согласных. Ударение в польском языке. Основные типы интонации вопросительного предложения (сопоставление с русской интонацией вопросительного предложения).

Морфология. Глагол. Безличная форма глагола (инфинитив); единственное и множественное число, личные формы настоящего времени, типы спряжений, виды глаголов (совершенный, несовершенный вид), возвратные глаголы (соотношение возвратных-невозвратных форм глагола – несимметричность этих форм в русском и польском языках), будущее время (простое и сложное в сопоставлении с русским языком), изъявительное наклонение, сослагательное наклонение (отличия в употреблении и правописании сослагательного наклонения между польским и русским языками), чередование согласных и гласных в основе, нерегулярные глаголы, причастие и деепричастие, страдательный залог (в сопоставлении с русским языком).

Имя существительное. Единственное и множественное число; мужской, женский, средний род; основные типы склонений; семь падежей (наличие звательного падежа в польском языке), чередование согласных и гласных в основе слов в косвенных формах, категория одушевленности и неодушевленности; формы мужско-личные и немужско-личные (неличные); *pluralia tantum* (существительные, имеющие только множественное число), супплетивные формы. Роль существительного в предложении (подлежащее, дополнение).

Имя прилагательное. Имена прилагательные. Зависимость форм прилагательного от форм существительного; мужской, женский, средний род; падежи; единственное и множественное число; множественное число и формы мужско-личные и немужско-личные (неличные) (сопоставление с русским языком); чередование согласных и гласных в основе слов; степени сравнения (регулярные и нерегулярные). Роль прилагательного в предложении (определение, именная часть сказуемого).

Местоимение. Относительные, притяжательные, вопросительные, личные, указательные (сопоставление с русским языком), неопределенные, отрицательные в сочетании с предлогами (сопоставление с эквивалентными формами в русском языке; супплетивные и энклитические формы; множественное число; мужско-личные и немужско-личные формы (сопоставление с русским языком); чередование гласных и согласных.

Имя числительное. Числительное как часть речи, означающая количество и очередность, порядок; количественные и порядковые числительные, их склонение; мужско-личные и немужско-личные формы (сопоставление с русским языком); чередование гласных и согласных в основах слов. Роль числительного в предложении (определение).

Наречие. Наречия (образованные от прилагательных) как определение глагола; наречия места, времени, степени, меры, способа, направления, причины, цели; степени сравнения наречий (регулярные, нерегулярные). Роль наречия в предложении (обстоятельство).

Предлог. Предлоги в сочетании с существительными в функции обстоятельства; направления и передвижения, места, цели, предназначения, времени, способа, причины, следствия. Отличия в значении и употреблении предлогов между польским и русским языками.

Союз. Сочинительные союзы, выражающие отношения присоединения, противопоставления, взаимоисключения; подчинительные союзы, выражающие отношения временные, причинные, целевые, условные (различия в значении и употреблении союзов между польским и русским языками).

Частица. Употребление некоторых частиц усилительных, вопросительных и других; различия в значении между некоторыми польскими и русскими частицами.

Словообразование. Наиболее употребительные префиксы: глаголов (например, *do-, na-, nad-, o-, ob-, od-, po-, pod-, pze-, przed-, pzy-, roz-, s-, u-, w-, wy-, z-, za-*); прилагательных, наречий (например, *bez, nie, naj*), другие. Наиболее употребительные суффиксы существительных (например, *-acz, -ak, -agz, -cz, -icie / ucieł, -anie, -enie*) и другие.

Синтаксис. Общие сведения о предложении. **Простые предложения.** Типы по цели высказывания. Главные члены предложения. Подлежащее. Способы выражения подлежащего (отдельным словом, словосочетанием). Сказуемое. Типы сказуемого: простое глагольное сказуемое и составное сказуемое; глагол *być* в настоящем времени в функции связки; именная часть составного сказуемого, выраженная существительным в форме творительного падежа (сопоставление с русским языком), прилагательным, местоимением, числительным, причастием, наречием; именная часть сказуемого, выраженная безличной формой глагола (инфинитивом). Второстепенные члены предложения. Определение. Согласованное определение, выраженное существительным с предлогом или без предлога (различия между польским и русским языками в употреблении и управлении предлогов, а также

употребляемого инфинитива в функции определения), личным местоимением в притяжательном значении, наречием, деепричастием. Дополнение прямое и косвенное (различия в польском и русском). Обстоятельства места, времени, причины, цели, способа действия (различия в способе их выражения в польском и русском языках). Виды простого предложения: неопределенно-личные, безличные, назывные, полные и неполные предложения.

Синтаксис сложного предложения – общие сведения. Сложносочиненные предложения без союза или соединенные сочинительными союзами. Сложноподчиненные предложения: определительные придаточные предложения с союзом *który*, дополнительные придаточные предложения с союзом *że*, с местоимением *co*, с частицей *czy*, обстоятельственные придаточные предложения места с наречиями *gdzie*, *dokąd*, *skąd*; придаточные времени с наречием *kiedy*, придаточные причины с союзами *bo*, *dlatego*, *że*, *ponieważ*; придаточные условные с союзом *jeżeli*, придаточные уступки с союзами *chociaż*, *timo*, *że*; придаточные цели с союзами *żeby*, *po to*, *aby*.

III . Коммуникативный блок

Цель – развитие коммуникативных умений в четырех видах речевой деятельности (говорение, аудирование, чтение, письмо).

Содержание лексического минимума по темам

Польша

Главные национальные символы. Географическое положение Польши. Варшава – столица Польши. Крупные польские города, реки, озера, горы, регионы, государства-соседи Польши. Основные факты из истории Польши и польского языка. Выдающиеся поляки, их вклад в науку и культуру.

Социально-бытовая сфера

Я и мои друзья. Моя семья. Взаимоотношения в семье, с друзьями. Внешность. Досуг и увлечения (спорт, музыка, чтение и др.) Покупки. Переписка. Быт. Моя квартира (дом). Мой город / деревня. Здоровье и забота о нем.

Содержание по видам речевой деятельности

Говорение

Умение задавать вопросы конкретному лицу в определенной языковой ситуации или к тексту и отвечать на такие вопросы; составлять диалоги по образцу и монологические высказывания на заданную тему.

Аудирование

Умение воспринимать на слух (с различной степенью полноты и точности) высказываний собеседников в процессе общения, содержания аутентичных аудио- и видеотекстов различных жанров и непродолжительного звучания.

Чтение

Умение читать аутентичные тексты разных стилей и жанров преимущественно с полным пониманием основного содержания или выборочным пониманием нужной или интересующей информации.

Умение пользоваться словарями, энциклопедиями, справочниками.

Письмо

Умения составлять стереотипный текст на предложенную тему; задавать вопросы к тексту и отвечать на них; писать поздравления, личные письма с опорой на образец.

РЕКОМЕНДАЦИИ К ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ДИСЦИПЛИНЕ «ПОЛЬСКИЙ ЯЗЫК»

Среди практических методов организации самостоятельной работы по дисциплине «Славянский (польский) язык» особое место занимают *упражнения* (задания), которые выполняются с целью закрепления теоретических знаний, приобретения практических умений и навыков.

Охарактеризуем каждый из видов упражнений.

1. **Чтение и перевод предложений**, содержание которых соответствует лексическому и грамматическому минимумам изучения польского языка.

Цель выполнения таких упражнений – формирование у обучающихся умений и навыков произношения специфических польских звуков (*q, ę, ź, ż, rz, dz, dź, drz, dż, trz*), постановки ударения на предпоследний слог, интонации вопросительного предложения.

Ориентировочный список предложений для перевода

1. Как тебя зовут?
2. Благодарю за приглашение, но, к сожалению, не могу прийти.
3. Они сейчас в театре.
4. Ян едет в город на встречу с Марией.
5. Этот суп очень вкусный.
6. У Виктории очень хорошая подруга.
7. У меня день рождения в июле.
8. Ты свободен завтра вечером?
9. Точно не знаю, кажется так.
10. Этот чай очень сладкий.
11. Юлии очень нравится эта колбаса.
12. Дайте мне, пожалуйста, 150 гр. ветчины.
13. Сколько стоят сосиски?
14. Хочешь пойти в театр? С удовольствием!
15. Этот сок очень кислый.
16. Его комната очень хорошая.
17. Его двоюродная сестра – учительница.
18. Моя невестка по специальности медсестра.
19. Аня сейчас на базаре покупает овощи.
20. Спасибо вам за приглашение, приду с удовольствием.
21. У меня тяжелый экзамен, должен учиться.
22. Нарезьте, пожалуйста, колбасу!
23. У нее нет автомобиля.
24. Ян едет в город на встречу с Марией.
25. Почему ты берешь эту тетрадку?
26. Изучаю польский язык потому, что хочу учиться в Польше.
27. Каждый день встаю в половине восьмого.

28. В котором часу вы идете домой?
29. Я, к сожалению, не говорю на итальянском.
30. В магазине покупаю масло, хлеб и сметану.
31. В Польше сегодня очень хорошая погода.
32. Не люблю, когда идет дождь.
33. Он сидит в комнате и читает книгу.
34. Я не умею играть на гитаре, но очень красиво пою.
35. Эта юбка хорошая, но очень дорогая.
36. Я хочу купить теплую одежду.
37. Он говорит, что понимает эти слова.
38. Ученик отвечает на вопрос учителя.
39. Что ты несешь в сумке?
40. Аня ест бутерброды с колбасой.
41. Он работает в Институте.
42. Дети едут в автобусе и едят конфеты.
43. Не могу ответить на этот вопрос.
44. Не знаю, что ты хочешь.
45. Не могу уже так дальше жить.
46. Ты долго здесь стоишь?
47. Хочешь поехать на море?
48. Не знаешь, когда возвращаются родители?
49. Я здесь живу и учусь.
50. Ян ремонтирует свой автомобиль.
51. Почему ты так волнуешься?
52. Не знаю, почему так боюсь.
53. Он убирает свою комнату.
54. Он говорит, что очень голоден.
55. Посередине комнаты стоит стол.
56. В комнате слева стоит книжный шкаф, а справа – кровать.
57. Почему ты не помог сестре?
58. У меня никогда не было таких проблем.
59. Мы не понимали его поведения.
60. У меня очень болит голова.
61. Как себя чувствуешь?
62. У меня высокая температура, насморк и очень болит горло.
63. Моя сестра уже неделю болеет гриппом.
64. Она симпатичная и умная.
65. Ян – трудолюбивый и добросовестный студент.
66. Мой брат очень способный.
67. Эта девушка очень красивая.
68. Сестра Павла – высокая и стройная девушка.
69. Надеюсь, что все будет хорошо.
70. Мне очень обидно, что у вас такая проблема.

71. Хочу договориться с тобой о встрече.
72. Должен обсудить с вами очень важную проблему.
73. Я выучил английский язык в школе.
74. Юлия сварила очень вкусный суп.
75. Через некоторое время я вернулась домой.

Образец выполнения задания:

1. Иди домой! – Idź dó domu!
2. Не опаздывай! – Nic spóźnijcie się!
3. Не покупай те помидоры, они испорчены. – Niech pani nie kupuje tych pomidorów, one są zgniłe.
4. Слушай, что тебе говорят! – Słuchaj, co się do ciebie mówi!
5. Не парковаться перед воротами! – Nic parcować przed bramą!

2. Заучивание наизусть стихотворений классиков и современных авторов польской литературы.

Цель выполнения таких упражнений – совершенствование речевых умений и навыков обучающихся.

Студент выбирает для заучивания наизусть 3 стихотворения разных авторов.

Примерный перечень стихотворений с указанием авторов:

1. Julian Tuwim «Wszyscy dla wszystkich», «Nauka».
2. Krystyna Stanek «Święty Mikołaj», «Życzenia».
3. Wanda Chotomska «Polonez», «Rozmowa z panem Mickiewiczem», «Mikołaj Kopernik»
4. Hanna Zdżitowiecka «Gdzie jesteś, jesień?».
5. Barbara Lewandowska «Wierszyk na Dzień Nauczyciela».
6. Adam Mickiewicz «Pan Tadeusz».
7. Tadeusz Mikućki «Kraj rodzinny matki mej».
8. Jerzy Bielunas «Dla ciebie wszystko».

3. Чтение и перевод текстов.

Цель – совершенствование умений и навыков работы с текстом: интерпретировать информацию; выделять главное; обобщать факты; соотносить отдельные части текста.

В процессе изучения польского языка обучающиеся осваивают следующие виды чтения:

– ознакомительное – с целью понимания основного содержания сообщений, репортажей, отрывков из произведений художественной литературы, несложных публикаций научно-познавательного характера;

- изучающего чтения – с целью полного и точного понимания информации прагматических текстов (инструкций, рецептов, статистических данных);
- просмотрового/поискового чтения – с целью выборочного понимания необходимой/интересующей информации из текста.

Особое место при изучении иностранного языка занимает домашнее чтение. *Количество текстов определяется преподавателем, как правило, 6–8.*

При переводе текстов с польского языка на русский следует пользоваться словариками, данными после текста, а также словарями, рекомендуемыми преподавателем. В ряде случаев необходимо представлять не дословный, а ситуативный перевод, так как дословный перевод не всегда является удачным с точки зрения стилистических норм русского литературного языка.

При наличии дополнительного задания подобные упражнения способствуют формированию речевых и грамматических умений и навыков. Например:

Прочитайте и переведите текст на русский. Поставьте 5 вопросов к тексту. Перескажите его содержание.

Położenie geopolityczne Polski

Obecne terytorium Polski zostało ustalone po II wojnie światowej:

- granica zachodnia ustalona na konferencji w Poczdamie w 1945 roku i ratyfikowana w 1950 roku przez ówczesne NRD. W 1991 roku potwierdziło ją Zjednoczone Państwo Niemieckie. Nysa Łużycka, Odra, linia na zachód od Szczecina i Świnoujścia.
- granica wschodnia z ówczesnym ZSSR ustalona i wytyczona w 1945 roku. W 1951 roku korekta granicy z ZSSR — Polska oddaje Sokal, w zamian za Ustrzyki Dolne.
- granica północna — naturalna (wybrzeże Bałtyku), lądowa ustalona w 1958 roku — podzielona Zalew Wiślany na część polską i radziecką.
- granica południowa z byłą Czechosłowacją — jej przebieg zgodny z tym z 1938 roku. Grzbiet Sudet, Brama Orawska, Karpaty. Sąsiedzi Polski: Niemcy — Czechy — Słowacja — Ukraina — Białoruś — Litwa — Rosja.

Współczynnik rozwinięcia granic: 1 km/ 90 km² powierzchni.

Obszar Polski: 312 682 km². Łączna długość granic: 3520 km. Granica morska: 528 km. Długość linii brzegowej: 788 km.

Polska położona jest między Morzem Bałtyckim a Sudetami i Karpatami W dorzeczu Wisły i Odry.

Morskie wody wewnętrzne (zatoki, zalewy): 1.9 km². Morze terytorialne (pas morza o szerokości 12 mil): 8.7 km²

Zajmujemy 9 miejsce w europie pod względem powierzchni. Rozciągłość równoleżnikowa powoduje występowanie 40 minutowej różnicy czasu lokalnego między skrajnymi punktami. Rozciągłość południkowa powoduje różnicę wysokości Słońca nad horyzontem i długości dnia. Na północy kraju w lecie dzień jest dłuższy o ponad godzinę w stosunku do południa kraju, natomiast zimą krótszy.

Na terenie Polski leży geometryczny środek Europy.

Образец выполнения задания:

Перевод

Современная территория Польши была создана после Второй мировой войны – западная граница установлена на Потсдамской конференции в 1945 году и ратифицирована в 1950 году тогдашней ГДР. В 1991 году подтвердило Объединенная Немецкая государство. Нижняя Лужица, Одра, линия на запад Щецин и Свиноуйсьце. Восточную границу с бывшим СССР создана и выделена в 1945 году. В 1951 году корректировки границ с Советским Союзом – Польша дает Сокаль, в обмен на Ustrzyki долину. Северная граница – естественная (побережье Балтийского моря), земля создана в 1958 году – Вислинского залива разделена на польскую и советскую. Южную границу с бывшей Чехословакией – его ход в соответствии с 1938 года. Sudeta Ридж, Ворота Оравска, Карпаты. Польские соседи: Германия – Чехия – Словакия – Украина – Беларусь – Литва – Россия.

Коэффициент развития пределах 1 км / 90 км² км². Район польский: 312 682 км². Общая протяженность границы: 3520 км. Морские границы: 528 км. Длина береговой линии 788 км.

Польша расположена между Балтийским морем и Судетскими и Карпатскими горами в бассейне Вислы и Одера. Внутренние воды (заливы, лагуны) 1,9 км². Территориального моря (морской коридор шириной 12 миль): 8,7 км². Занимает 9-е место в Европе относительно поверхности. Протяженность е причиной 40-минутной разницы во времени между местными крайними населенными пунктами. Протяженность Север-Юг – причина разницы в высоте Солнца над горизонтом и продолжительности дня. На севере страны летний день длиннее более чем на час относительно до юга страны, зато зимой меньше. На территории Польши – геометрический центр Европы.

Примерные вопросы к тексту

1. Kiedy zostało ustalone obecne terytorium Polski?
2. Gdzie leży geometryczny środek Europy?
3. Jakie miejsce w europie pod względem powierzchni zajmuje Polski?
4. Jakie panstwa są sąiedziami Polski?
5. Co powoduje występowanie 40 minutowej różnicy czasu lokalnego między skrajnymi punktami?

4. Грамматические упражнения¹ способствуют закреплению

¹ Грамматические упражнения представлены в планах к практическим занятиям по дисциплине

теоретических знаний по морфологии и синтаксису польского языка и формированию соответствующих умений и навыков. При выполнении этих упражнений обучающиеся должны употребить в предложениях вместо точек нужные формы указанных частей речи; образовать сравнительную и превосходную степени от прилагательных и наречий; преобразовать одни глагольные формы в другие; заменить одну синтаксическую конструкцию другой и т.д.

Примерные варианты грамматических упражнений

** Употребите нужные формы местоимений: ty, on, ona, oni, one.*

1. Jutro napiszę ... list.
2. ... nie ma w domu.
3. Odwiedzę ... jutro.
4. Szukam
5. ... już rozmawialiśmy.

** От наречий в скобках образуйте сравнительную степень.*

1. (очень) mi się to podoba, niż przypuszczałem.
2. Czekam na nich (долго) niż miesiąc.
3. W tym pokoju jest o pięć osób (много).
4. W tym (бегущим) roku uroczystość została zorganizowana o wiele (интересно) niż w zeszłym.
5. Rozmawiajcie trochę (тихо)!
6. Wyglądasz dziś o kilka lat (молодо).
7. Obecnie (часто) bywam w Warszawie.
8. W tym towarzystwie jest jakoś (весело).
9. Dziś jest o cztery stopnie (тепло).
10. Mówcie (много) po polsku.

** Из личных предложений образуйте безличные:*

1. Tutaj mówimy tylko po polsku.
2. Jeśli nie mamy telefonu w domu, dzwonimy z automatu telefonicznego.
3. Na ogół unikamy błędów.
4. Listy wrzucamy do skrzynki pocztowej.
5. Po zdjęciu słuchawki czekamy na sygnał.

Образец выполнения задания:

** Запишите глаголы в сослагательном наклонении*

- 1 Kupię tę angielską książkę. – Kupiłabym tę angielską książkę.
- 2 Piotr popędził do sklepu. – Piotr popędziłby do sklepu.
- 3 Przyjedziemy taksówką. – Przyjechałybyśmy taksówką.
- 4 Włożył garnitur. – Włożyłby garnitur.
- 5 Nareszcie nas zaproszą. – Nareszcie zaprosiliby nas.
- 6 Poczęstuje się. – Poczęstowałby się.

- 7 Wpłaciłem twoje pieniądze. – Wpłaciłbym twoje pieniądze.
8 Miałam ochotę na sernik. – Miałabym ochotę na sernik.
9 Umówimy się. – Umówiłobyśmy się.
10 Porozmawiamy. – Porozmawialibyśmy

5. Составление стереотипных текстов на заданную тему

Цель таких упражнений – формирование умений и навыков составления стереотипных текстов на польском языке.

Предполагаемый объем составленного текста 10–15 предложений. Преподаватель может задать дополнительные вопросы, чтобы проверить навыки общения на польском языке и умения применять теоретический грамматический материал в речевой практике.

Примерный перечень тем для составления текстов

1. Moje osobie.
2. Moje mieszkanie.
3. Moj zawód.
4. Moja rodzina.
5. Zakupy
6. Położenie geopolityczne Polski
7. Papież–Polak.
8. W dwóch słowach o Krakowie
9. Zwiedzamy Warszawę
10. Czytamy wiersze .
11. Zdrowie. Pomoc lekarska.
12. Znani polacy.

Образец текста по теме

Znani polacy

Adam Bernard Mickiewicz (ur. 24 grudnia 1798 w Zaosiu lub Nowogródku, zm. 26 listopada 1855 w Konstantynopolu) jest polski poeta, działacz i publicysta polityczny. Obok Juliusza Słowackiego i Zygmunta Krasińskiego uważany za największego poetę polskiego romantyzmu (grono tzw. Trzech Wieszczów) oraz literatury polskiej w ogóle, a nawet za jednego z największych na skalę europejską. Znany przede wszystkim jako autor ballad, powieści poetyckich, dramatu «Dziady» oraz epepei narodowej «Pan Tadeusz» uznawanej za ostatni wielki epos kultury szlacheckiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

СРЕДСТВА ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ

Литература

1. *Практический курс польского языка* [Электронный ресурс]/ Я. А. Кротовская, Л. Г. Кашкуревиц, Г. М. Лесная, Н. В. Селиванова. – [3-е изд., перераб.]. – М. : АСТ, 2013. – 559 с. – Режим доступа : <http://nashol.com/2015110887252/prakticheskii-kurs-polskogo-yazika-bazovii-uchebnik-krotovskaya-ya-a-lesnaya-g-m-selivanova-n-v-2012.html>

Базовый учебник позволит сформировать прочные артикуляционные и интонационные навыки, усвоить нормативный курс грамматики и лексический минимум, а также освоить чтение художественной литературы и общественно-публицистических текстов и развить навыки речевого общения.

2. *Киклевич А. К. Польский язык : практический курс* / А. К. Киклевич, А. А. Кожинов. – Изд-е 5-е, стереотип – Мн. : ТетраСистемс, 20012. – 320 с.

В книге изложен курс современного польского языка. Описываются важнейшие фонетические, морфологические и синтаксические особенности языка, рассматриваются русско-польские языковые соответствия. Содержит необходимую информацию о словообразовании и синтаксисе польского языка, нормах языкового этикета и речевых типах высказываний, о правилах польской орфографии и пунктуации и др. Для практического освоения польского языка предназначены упражнения, тексты, польско-русский словарь, краткий словарь грамматической сочетаемости глаголов, а также список наиболее употребительных нерегулярных форм глаголов. Даны ответы к упражнениям.

3. *Юнаковская А. А. Современный польский язык* [Электронный ресурс] / А. А. Юнаковская. – Омск : Омский госуниверситет, 2014. – 206 с. – Режим доступа : <http://gopolsha.com/top-10-knig-dlya-izucheniya-polskogo-yazyka/>

В пособии описываются языковые уровни современного польского языка (фонетика и графика, словоизменение и словообразование, синтаксис и лексика). Содержится информация по истории польского литературного языка, показателях польских диалектов, рассматриваются первые грамматики и словари польского языка, приводятся краткие исторические сведения. В ряде случаев анализируются русско-польские языковые соответствия.

4. *Ермола В. И. Разговорный польский в диалогах* / В. И. Ермола. – СПб : Каро, 2012. – 192 с.

Пособие знакомит с основными ситуациями повседневного общения. Предназначено для обучения польской разговорной речи через овладение диалогами-образцами и готовыми речевыми формулами.

5. *Плотникова О. В. Курс польского языка для начинающих* / Плотникова О. В. – СПб. : ООО «АртСайд», 2012. – 80 с.

Аудиокурс позволит за минимальное время начать общаться на польском языке и понимать его носителей.

Словари

1. *Ковалева Г. В. Польско-русский и русско-польский словарь* / Г. В. Ковалева. – М. : Дрофа, 2010. – 544 с.

Польско-русский и русско-польский словарь содержит свыше 11 тыс. слов в каждой части, характерные обороты речи и выражения. Подбор слов и наиболее употребительных словосочетаний позволит составить несложный диалог по любой из рекомендованных тем.

2. *Гессен Д. Большой польско-русский словарь : в 2 т.* [Электронный ресурс]/ Д. Гессен, Р. Стыпула. – 4-е издание. – М. : Советская энциклопедия, Вєдза Повшехна, 2001. – Режим доступа : – <http://mexalib.com/view/31198>

Большой польско-русский словарь содержит около 80000 слов, иллюстративный материал, большое количество выражений и фразеологических оборотов, характерных для художественной литературы, прессы и обиходной речи. В словаре представлены специальные термины из различных областей науки, техники, спорта, распространенные в научной литературе и публицистике. Лексический и фразеологический материал дополняют списки географических названий, сокращений польского языка и мифологических имен и названий.

Интернет-ресурсы

1. <http://popolskupopolsce.edu.pl/>

Весь материал поделен на 16 блоков, в которых интересно переплетаются разнообразные темы, рассчитанные на уровень А1. Ресурс доступно излагает грамматику польского языка, используя для этого интерактивные занятия с игровыми технологиями. Сайт предоставляет возможность выполнять упражнения с самопроверкой.

2. <http://www.polskijazyk.pl/>

Занятия выглядят как презентации в PowerPoint. Объяснения и задания написаны на русском языке. Лексический и грамматический материал очень содержательный, поэтому сайт может стать хорошим помощником в обучении польскому языку.

3. <http://mowicpopolsku.com/>

Материал представлен в формате видеофайлов в стиле радио- и телепередач (подкастов), очень удобная навигация. Минус для русско-говорящих – пояснения на английском (или немецком) языке.

Тексты для домашнего чтения**Papież — Polak**

Jan Paweł II był pierwszym papieżem z Polski, jak również pierwszym po 455 latach biskupem Rzymu, nie będącym Włochem. Wybór na głowę Kościoła osoby z kraju socjalistycznego wpłynął znacząco na wydarzenia w Europie wschodniej i Azji w latach 80. XX wieku. Papież był także honorowym obywatelem wielu polskich miast.

W dniu 13 maja 1981, podczas audjencji generalnej na Placu św. Piotra w Rzymie, Jan Paweł II został postrzelony przez tureckiego zamachowca Mehmeta Ali Agcę. Do tej pory nie wyjaśniono, kto tak naprawdę stał za tym zamachem. Podejrzewano np. że Ali Agca działał na zlecenie bułgarskiej służby bezpieczeństwa, której z kolei zleciła zamach radziecka KGB. Ostatecznie "bułgarski ślad" uznany został za fałszywy. Wiadomo także, że zamachowi można było zapobiec, gdyby nie zaniedbanie i lekceważenie sygnałów ostrzegawczych dawanych przez amerykańską CIA. Papież wybaczył swojemu zamachowcy i odwiedził go w więzieniu. Konsekwencją tego zamachu stało się odtąd opancerzenie papamobile — pojazdu, którym porusza się papież.

Charakterystycznym elementem pontyfikatu Jana Pawła II były liczne podróże zagraniczne. Odbił ich 104, odwiedzając wszystkie zamieszkane kontynenty. W wielu z miejscach, które odwiedził Jan Paweł II, nigdy przedtem nie postawił stopy żaden papież. Był m. in. pierwszym papieżem, który odwiedził Wielką Brytanię (od roku 1534 Kościół Anglii nie uznaje władzy zwierzchniej Stolicy Apostolskiej). Mimo wielu zabiegów nie udało mu się jednak odbyć pielgrzymki do Rosji, prawdopodobnie ze względu na niechęć ze strony patriarchatu moskiewskiego, który zarzuca Watykanowi prozelityzm. Jan Paweł II jako papież odwiedził m. in. Polskę (9 razy), USA (7 razy), Francję (7 razy).

Ekumenizm w wydaniu Jana Pawła II stał się pojęciem bardzo szerokim, ogarniającym nie tylko jak do tej pory wiernych poszczególnych wyznań chrześcijańskich, ale także członków innych religii i ateistów. Papież wiele czasu poświęcił budowie jedności pomiędzy kościołami chrześcijańskimi. Sam podkreśla także ważność ekumenizmu w jego pontyfikacie, m. in. w encyklice *Redemptor hominis*: nigdy nie przestanę tego podkreślać i będę popierał każdy wysiłek podejmowany w tym kierunku na wszystkich płaszczyznach, w których spotkamy naszych braci chrześcijan.

Za pontyfikatu Jana Pawła II, dzięki samemu papieżowi, nastąpiły ogromne zmiany w Watykanie, a także w postrzeganiu osoby papieża przez społeczność zarówno katolicką jak i pozostałych chrześcijan oraz wyznawców innych religii. Zaraz po swoim wyborze na Stolicę Apostolską Jan Paweł II nie pozwolił prymasowi Wyszyńskiemu uklęknąć przed sobą. Pierwsze przemówienie wygłosił po włosku, a więc w języku narodu, do którego przemawiał. Do tej pory przyjęte było, że papież zawsze swoje pierwsze przemówienie wygłasza w łacinie. To był dopiero początek wielkich zmian.

Sudety

Sudety to kraina kontrastów. Tworzące je pasma górskie różnią się między sobą geologicznie, krajobrazowo, a nawet klimatycznie. Tutaj znajdują się najstarsze (!) w Polsce Góry Sowie, jedyne w Europie góry płytowe — Góry Stołowe, najzimniejsze miejsce w Polsce (w Górach Izerskich), najbardziej zachmurzone, zamglone i najbardziej wietrzne Karkonosze. Tutaj znajduje się także Kotlina Kłodzka — największa w Polsce kotlina górską — oraz wiele wartych zobaczenia miejsc i zakątków.

Sudety to góry o krajobrazie zupełnie innym niż Beskidy i Bieszczady. Cechą większości tutejszych gór są spłaszczone szczyty i grzbiety oraz strome zbocza, które nadają im kopulaste kształty. Dlatego najtrudniejsze szlaki prowadzą zboczami, przy stosunkowo łatwych szlakach głównych (grzbietowych). Należy więc koniecznie przestudiować mapę przed wyruszeniem w trasę. Tutejsza przyroda — zniszczona, co prawda, dużo bardziej niż w Beskidach i Bieszczadach — potrafi zaskoczyć oryginalnym pięknem. Istnieją tutaj ostoje pierwotnych lasów, chronione zazwyczaj rezerwatami, torfowiska wysokie (Góry Izerskie, Karkonosze, Góry Bystrzyckie). Ponadto można tu natknąć się na muflony.

Sudety to nie tylko góry. Jeśli nie dopisuje pogoda warto poświęcić czas na zwiedzanie licznych zabytków. Warto wspomnieć o 3 najważniejszych sanktuariach — Krzeszowie, Bardzie i Wambierzycach. Jeśli interesują kogoś zamki — to proszę: Książ, Czocha, Grodno, Bolków i Chojnik. Na to, żeby wspomnieć o mniej ważnych i o ruinach zabrakłoby tu miejsca. Może należy tylko o jednym: Rogowiec. Są to ruiny średniowiecznego zamku. Może nic ciekawego z wyjątkiem tego, że leżą na szczycie, bagatela, ponad 800 metrowej góry. Wymienić należy także twierdzę w Kłodzku, sztolnie w Kowarach i Złotym Stoku. Jaskinię Niedźwiedzią w Kletnie (aby wejść bilety należy zamówić wcześniej) i Jaskinię Radochowską w Górach Złotych. Naprawdę, trudno tutaj się nudzić.

Grzechem byłoby nie wspomnieć o rekreacyjnych zaletach Sudetów. Wiosną, latem i wczesną jesienią warto wybrać się tutaj na rowery. Ostatnio wyznaczane są coraz czytelniej oznakowane trasy. Zdecydowanie lepiej jednak przestudiować uważnie mapę i zaplanować własną trasę. Stosunkowo gęsta sieć dróg publicznych i leśnych, oraz specyficzne ukształtowanie terenu stwarza bodajże najlepsze warunki do uprawiania tego sportu. Znajdzie dla siebie tutaj drogę zarówno ten, kto szuka mocnych wrażeń, jak i Ci, którym wystarczy rekreacyjna przejażdżka. W Sudetach

znajduje się także dobrze rozwinięta infrastruktura do uprawiania narciarstwa zjazdowego i snowboardu.

Legenda o powstaniu Jeleniej Góry

Na początku XII wieku, w roku 1108 książę Bolesław Krzywousty, wraz z palatynem wrocławskim Piotrem Włostem objeżdżał Dolny Śląsk — swoją zachodnią prowincję. Przebywając na zamku kasztelańskim w Strzegomiu Bolko poczuł się zmęczony podróżą i począł myśleć o wypoczynku. Kasztelan strzegomskiej warowni zaproponował władcy odpoczynek w nadbobrzańskich lasach, które owego czasu obfitowały w liczną zwierzynę.

Ze Strzegomia książę Krzywousty wyruszył więc w podróż ku rzece Bóbr. Jadąc napawał się pięknem dolnośląskiej ziemi, pokrytej łagodnymi pagórkami i wielowiekową puszczą. Rzeki pełne były tu ryb, a nieprzebyte bory i łąki pokrywały soczyste trawy i kwiaty.

Bolesław wraz ze swoją świtą zatrzymał się w starym, pamiętającym jeszcze czasy króla Chrobrego dworze rycerza Strupicza w Górach Kaczawskich, nad rzeką Złotuchą. W drewnianym dworzyszczu oczy Bolka przykuły skóry jelenie, którymi pokryte były ściany budowli. Księciu od razu przysła ochota na polowanie. Zapomniał o zmęczeniu i na następny dzień zapowiedział wielką wyprawę łowną.

Nazajutrz rycerze wstali dość późno i nim wyruszyli w lasy, słońce było już wysoko na niebie. Przez bród na Bobrze przeprawili się pod Domową Górą. Następnie udali się wzdłuż lewego brzegu Kamiennej w Góry Izerskie. Łowy były bardzo udane. Tak udane, że książę Bolesław po ubiciu trzech jeleni, tak się do polowania zapalił, że o powrocie do dworu przed zmierzchem nie było mowy. Władca byłby upolował jeszcze jednego, wielkiego jelenia, lecz ten w gęstwinie boru umknął mu między drzewami.

Myśliwi noc spędzili w Górach Izerskich. Następnego dnia, wczesnym rankiem wyruszyli w podróż powrotną. Zmęczone konie człapały jednak wolno po górskich zboczach i gdy rycerze dotarli pod Domową Górę słońce już dawno schowało się za horyzont. Właściciel dworu, Strupicz, zdecydował, że przeprawa o tej porze przez Bóbr jest zbyt niebezpieczna i dlatego zarządził nocleg na stokach Domowej Góry.

Świeża pieczeń z ubitej dziczyzny, zagryziona chlebem i popita miodem spowodowała, że myśliwi szybko posnęli. Tylko Bolesław długo usnąć nie mógł rozmyślając o nie upolowanym rogaczu. Zasnął późno. Obudził się jednak nagle w środku nocy i poczuł, że jest obserwowany. Ognisko tliło się jeszcze i słabo oświetlało śpiących kompanów. Kiedy wrażenie minęło i książę miał się znów ułożyć do snu, zza pobliskich krzaków wyłoniła się głowa jelenia. Bolesław od razu rozpoznał zwierzę. Był to ten sam rogacz, którego władca nie zdołał upolować i o którym tak długo rozmyślał przed snem.

Rycerz po omacku począł szukać oszczepu lecz znalazł tylko metalowy sztylet. Jeleń, wyczuwszy niebezpieczeństwo, ruszył do ataku. Książę poderwał się na równe nogi i oczekiwał natarcia. Doskonale przewidział ruch jelenia, złapał go za rogi i wbił

nóż pomiędzy przednie nogi. Zwierzę, poczuwszy ból, cofnęło się, ciągnąc za sobą człowieka, który przewrócił się na kolana. Z późniejszych opowiadań władcy wynikało, że jeleń jakby odczuł w tej chwili satysfakcję z pokonania człowieka. Ale książę nie dał tak szybko za wygraną. Poderwał się, wyszarpał sztylet z ciała zwierzęcia i wbił go ponownie, tym razem jednak w samo serce. Rogacz nie miał szans. Zachwiał się, ukląkł, a następnie zwałił na lewy bok. Zmęczony obrońca również upadł na trawę i zasnął.

Nazajutrz obudziły go rozmowy Piotra Włosta z rycerzem Strupiczem. Książę opowiedział im o nocnej przygodzie. O zwierzęciu mówił z wielkim szacunkiem. Twierdził bowiem, że jeleń zachował się niemal jak rycerz — wrócił, by stawić czoła swemu przeciwnikowi.

Dla upamiętnienia owego dnia i owej nocnej przygody książę Krzywousty nakazał Strupiczowi wybudowanie na wzgórzu grodu i nazwanie go Jelenią Górą. Zarządził również, aby w swym herbie osada ta posiadała po wsze czasy wielkiego i dumnego jelenia.

Tematyka sportowa w dziejach kultury europejskiej

Sztuka towarzyszyła i towarzyszy nadal występom zawodników na stadionach olimpijskich, na bieżniach, skoczniach, wszędzie gdzie święci triumpf sprawność i zręczność, szybkość i wysiłek fizyczny człowieka. Artyści nadali tym wysiłkom szlachetny kształt, utrwaliли poprzez sztukę ich piękno i wzniosłość, znaczenie dla całej ludzkości. Z kart książek, z płócien malarzy, ze spiżu rzeźb poznajemy starożytnych i współczesnych bohaterów, walczących z zapalem o pierwsze miejsce we wszystkich dziedzinach sportu. Jednocześnie oni w tej walce, opartej na wypracowanych od wieków zasadach moralnych. Tak jak starożytne olimpiady były związane z pięknem i kulturą, z dziełami poetów i rzeźbiarzy, tak i w naszych czasach Igrzyska stały się inspiracją dla wielu twórców. Powstało mnóstwo wierszy, opowiadań, powieści, wiele rzeźb i obrazów, a nawet i kantaty olimpijskie.

Tematyka sportowa w dziełach kultury europejskiej jest świadectwem jedności Europy i Europejczyków.

Starożytność była okresem w dziejach kultury europejskiej odznaczała się bogactwem form w sztuce. Tematem dzieł bardzo często był sport i współzawodnictwo. Stąd wywodzą się korzenie europejskiej kultury sportowej, dowód naszej jedności kultury. Najbogatszy wkład wniosły kultury: Starożytnej Grecji, Krety, Rzymu i Etrurii.

W zagadkowej kulturze kretańskiej, zwanej także minojską, od legendarnego władcy Minosa, której rozkwit przypada na drugie tysiąclecie przed naszą erą, sport i różne gry zręcznościowe stanowiły nieodrodną część życia dworskiego. Zdają się o tym mówić malowidła na ceramice — wazach i pucharach — dobytej z ruin odkopanych pałaców w Knossos. Przedstawiają one zwiewne sylwetki półnagich biegaczek, akrobatów wykonujących skomplikowane ewolucje, piłkarki, zapaśników, tancerzy i tancerki w wystylizowanych baletowych pozach.

Państwo Greckie w swojej polityce przywiązywało ogromną wagę do harmonijnego rozwoju sprawności fizycznej i umysłowej obywateli. Jednym ze środków prowadzącym do osiągnięcia tego celu był sport i z niego uczyniono instrument wychowania obywatelskiego. Igrzyska olimpijskie, nieodłączny element życia starożytnych Greków, miały wielki wpływ na rzeźbę, malarstwo i słowo pisane w Starożytnej Grecji, dlatego aby dobrze zrozumieć sztukę o tematyce sportowej tamtego okresu, należy zapoznać się z najważniejszymi informacjami dotyczącymi igrzysk olimpijskich.

Olimpiady rozpoczęły się w VII w. p. n. e., w 776 r. p. n. e. w Olimpii, a poświęcone były Zeusowi. Przyjmowały one wymiar ogólnohelleński i lokalny. Igrzyska w Olimpii trwały 5 dni. Na ten czas w Grecji panował pokój. W igrzyskach mogli brać udział wyłącznie mężczyźni, wyjątkiem była Sparta. Zawodników obowiązywała zasada fair-play, natomiast oszuści w ramach kary musieli odlewać własny posąg do galerii oszustów. Nagradzano tylko pierwszego dzbanem oliwy, czy częściej wieńcem, np. laurowym. Zwycięzców olimpijskich traktowano w ojczystych krainach — polis niczym bohaterów narodowych. Gdy powracał na ojczystą ziemię rozbijano część murów miejskich i odlewano posągi. Ostatnie igrzyska odbył się w 393 r. n. e.

Młodzież — światło narodu?

Czy przyszłość naszego narodu jest jednoznacznie świetlista? Czy ci, co mają być tą przyszłością jasno ją widzą? Z pewnością młody człowiek szybciej się przystosowuje do zmian niż wychowankowie komunizmu, łatwiej jest mu zaakceptować brutalny rynek. Ale okres transformacji rodzi wiele niebezpieczeństw, z którymi nie wszyscy sobie radzą. Lecz ci co sobie nie radzą, nie załamują się jak ludzie starsi. Zaczynają tworzyć własną moralność, własne wzorce. Niestety często te postawy wyraźnie odbiegają od aksjologii reszty społeczeństwa lub są wręcz aspołeczne. Agresja jest jedną z takich postaw. Prominentem jest tutaj instytucja "fanklubu" piłkarskiego a wyróżnikiem — szalik i kij bejsbolowy. Głównymi miejscami upustu agresji młodych są mecze (miasto) i dyskoteki (wieś), lecz ostatnio "mentalność kibica" wyległa na ulice (przede wszystkim w większych miastach). Najcięższe nawet przestępstwa często są popełniane z nudy, dla zabawy. Młodzi mordercy "odkryli" łatwe ofiary: taksówkarzy i in. Przyczyny narastania agresji młodzieży są zróżnicowane. Filmy i programy dla dzieci, nawet tych najmłodszych, epatują przemocą, uczą nieodpowiedzialności i agresywności.

W naszym życiu agresja staje się wszechobecna. Jest obecna i wśród policjantów i w rodzinie, a nawet wśród wychowawców i pedagogów. Kiedy brak opieki terapeutycznej, nie ma możliwości schronienia się przed dramatyczną sytuacją w domu, wtedy pozostaje ulica, gdzie u kolegów można znaleźć oparcie, akceptację i jakąś formę wyrażenia siebie. Funkcje wychowawcze domu i szkoły przejmują ulica. Błyskawiczna degradacja środowiska rodzinnego, często także finansowa, pociąga za sobą degradację psychiczną.

Można również stwierdzić, że została zaprzepaszczona wychowawcza funkcja szkoły, która oprócz zagadnienia poziomu inteligencji wychowanków nie dostrzega żadnych innych problemów młodego człowieka. A jak już dostrzeże to nieraz jest jeszcze gorzej. Najczęściej zaczyna się od słów *Jak ja chodziła(e)m do szkoły to...*, i przywoływane są mundurki, tarcze i strach przed nauczycielem, następnie wprowadza się "sprawdzone" metody wychowawcze komunizmu (terror, bezwzględne posłuszeństwo i porządek, wzajemny dystans, domniemanie winy, nieufność, nieomylność belfrowska, ustępująca nieraz tylko boskiej, tępienie indywidualności i unifikacja). A przecież młodzież to są przyszli wyborcy. Wychowuje się ludzi, którzy zepsują ten wielce niedoskonały system jakim jest demokracja, będą podatni na populizm, na demagogię, ludzi szukających rozwiązania problemów w dyktaturze, tęskniących za tym, by ktoś nimi kierował, ktoś za nich myślał, ktoś dawał. Oczywiście zdarza się bardziej twórcze podejście do problemu wychowania. Są to tzw. Nauczyciele z powołania, ale to rzadkość. Ostatecznie, kiedy dom, szkoła i Kościół tracą autorytet, młodzi zaczynają poszukiwać. Stąd ucieczki do wspólnot, grup nieformalnych, sekt. Nie można przyjmować, że jest to jednoznacznie złe i trzeba to zwalczać, w końcu istotną cechą demokracji jest wolny wybór jednostki i pluralizm wartości, i póki nie koliduje to z interesem innych jednostek, musi być akceptowane. Oczywiście stwarza to pewne zagrożenia, które jednak często są wynikiem nieskuteczności wymiaru sprawiedliwości.